

Lomake uuden säteilylain hallituksen esityksen kommentointia varten

Kommentoija: Ilkka Eskelinen		pvm: 12.1.2017	
Organisaatio: Itä-Uudenmaan pelastuslaitos			
Kommentin numero	Luku, sivun nro/§	Yleinen kommentti/ Ehdotus uudeksi tekstiksi/ Yksittäinen korjaus	Perustelut
1.		Esityksessä ei ole huomioitu pelastuslaitokselle muodostuvia uusia kustannuksia, toisaalta ennakkovarautumiseen liittyen (esim. säteilyvaaratyöntekijöiden kouluttaminen) ja toisaalta säteilyvaaratilanteeseen liittyen (esim. säteilyvaaratyöntekijöiden ja –avustajien altistuksen ja terveydentilan erityinen seuranta), jotka voivat olla merkittäviä. Esitetään lisättäväksi kustannustarkastelu myös pelastustoimen osalta.	Pelastustoimelle koituu kustannuksia ainakin pelastushenkilöstön kouluttamisesta ja säteilymittauskaluston hankinnoista ja ylläpidosta (tarkastukset ja kalibrointi). Mikäli laki säädetään esitetyssä muodossa, lankeaa pelastustoimelle merkittäviä kustannuksia säteilyvaaratyöntekijöiksi nimettävän pelastushenkilöstön (yht. koko maassa n. 20.000 hlöä) erityisestä terveydentilan tarkkailun järjestämisestä sekä mahdollisesta säteilyvaaratilanteen jälkeisestä säteilyvaara-avustajien (jotka eivät kuulu pelastushenkilöstöön) erityisestä terveydentilan tarkkailusta. Pelastustoimen tuleva hallintomalli ei ole vielä täysin selvillä, eikä siksi voi varmasti sanoa, maksavatko kunnat edelleen kustannukset tai käytetäänkö jotain muuta mallia (esim. ”maakuntavero”).
2.	5§ 6 k	Käsitteistössä ei tulisi viitata lain muihin pykäliin, vaan asia tulisi ”avata” heti – esim. korkea-aktiivisen umpilähteen aktiivisuusarvoraja tulee ilmoittaa tässä kohdassa.	Käsitteistö määrittelee eri käsitteiden merkityksen, asian tulisi selvittää ilman muiden lain kohtien tai muiden lakien tms. selaamista.
3.	5§ 28 k	Kohdan mukaan ”säteilyvaaratyöntekijöitä” ovat mm. pelastus-, poliisi- ja ensihoitohenkilöstö. Heille tulisi kohdan mukaan järjestää ennalta koulutus ja terveydentilan seuranta. Koulutus olisi tosiaan järjestettävä, mutta terveydentilan ennakkoseuranta säteilyaltistumielessä tuskin on tarpeellista – olisi myös hyvin hankalaa toteuttaa.	Pelastustoimella on normaaliolojen viranomaistahoista laajin henkilöresurssi – tämä muodostuu suurimmalta osaltaan vapaaehtoistoimijoista. Suomessa on arviolta 15.000 pelastusalan vapaaehtoistoimijaa ja n. 5000 viranomaisorganisaatioon (tiedot SM:n Pelastustoimen taskutilasto 2011-2015) kuuluvaa operaatioissa työskentelevää henkilöä. Ketkä tahansa tästä joukosta voivat joutua mukaan säteilyvaaratilanteen suojele- ja pelastustoimiin. Ei ole mahdollista määritellä vain pientä osaa henkilöstöstä

			tähän erikoistehtävään, koska mahdollisen säteilyvaaran lisäksi samaan aikaan voi olla menossa muita pelastustehäviä, joihin on jo jouduttu sitouttamaan henkilöstöä. Suuren joukon terveydentilan ennakkoseuranta säteilylain mukaisesti olisi ylivoimainen sekä taloudellisesti että toiminnallisesti.
4.	18§	Pelastusalan mukana olo säteilyturvaneuvottelukunnassa on erittäin tärkeää – hienoa, että tämä on mukana esityksessä.	Pelastustoimi on keskeinen toimivaltainen viranomaistaho säteilyvaaratilanteiden suojele- ja pelastustoimia toteuttaessa sekä säteilyonnettomuuden varhaisvaiheen yleisjohtaja – siksi pelastustoimen mukana olo neuvottelukunnassa on tärkeää.
5.	38§	Turvallisuusluvasta tulisi voida vapauttaa pelastustoimen säteilymittauskoulutukseen soveltuvia säteilylähteitä. Hyväksyminen voitaisiin suorittaa tapauskohtaisesti.	Pelastustoimi on keskeinen normaaliolojen säteilymittaaja säteilyvaaratilanteissa. Mittaustoiminnan kouluttamista varten tulisi olla pieni määrä erilaisia säteilylähteitä. Pelastuslaitoksilla ei näillä näkymin olisi resursseja ylläpitää turvallisuuslupaa tai sen vaatimaa erikoishenkilöstöä.
6.	9 luku	Säteilymittaukset -luku liittyy läheisesti siihen aihealueeseen, jota SM:n kansallisen säteilymittausstrategiatyöryhmän vielä aloittamattoman työn tulisi linjata.	Säteilymittausstrategiatyöryhmän työ voi aikanaan tuottaa muutospaineita säteilylakiin tai sen nojalla annettuihin säädöksiin.
7.	45§	Säteilymittauksen luotettavuus: toisessa kappaleessa luetellaan mittauksia – ... pelastustoiminnassa ja säteilyvaaratilanteessa väestönsuojelussa – väestönsuojaus liittyy pelkästään poikkeusoloihin, jotka eivät välttämättä ole voimassa säteilyvaaratilanteessa. Siksi väestönsuojelun mittaustarve pitäisi käsitellä omana asianaan, vaikka se liittyykin läheisesti pelastustoimeen ja sen mm. normaaliaikana säteilyvaaratilanteessa suorittamiin mittauksiin.	Väestönsuojaus on pelastustoimintaa laajempi käsite, joka on voimassa vain poikkeusoloissa. Siksi normaaliaikojen pelastustoiminta ja poikkeusolojen väestönsuojelutoiminta tulee selkeästi erottaa toisistaan.
8.	45§	Säteilymittaustulosten vertailtavuuden varmistamiseksi tulee antaa selkeät ohjeet mittausten suorittamiseksi – tämä olisi ilmeisesti STUK:n säteilylain nojalla antama ohje – valtuutus tällaisen ohjeen antoon tulee sisältyä säteilylakiin. Säteilymittareiden kalibroinnista tulee antaa selkeät ohjeet – nyt lakiluonnoksessa oleva määräys on helposti annettu, muttei ehkä niinkään helposti toteutettu.	Ilman selkeää ohjeistusta eri toimijoiden säteilymittaus ei välttämättä tapahdu samalla tavoin eivätkä mittaustulokset siten olisi vertailukelpoisia. Lausunnon antaja toteaa tietävänsä säteilymittareiden kalibroinnista vain sen, mitä on sairaalafyysikoilta kuullut – toimenpide ei vaikuttanut helposti suoritettavalta. Siksi selkeä ohjeistus on välttämätön. Käyttöön ei pidä suositella tai hyväksyä mittalaitteita, joiden kalibrointi on han-

			kala suorittaa.
9.	46§	Annosmittauspalvelun ja säteilymittausten hyväksyntä: Pelastustoimi joutuisi säteilyvaaratilanteessa seuraamaan suojele- ja pelastustoimissa altistuneiden säteilyvaaratyöntekijöiden ja mahdollisten säteilyvaara-avustajien säteilyannoksia – olisi tässä kyse annosmittauspalvelusta? Pelastustoimella ei ole nykyisin tässä pykälässä vaadittavia valmiuksia eikä ilmeisesti mahdollisuuksia sellaisten luomiseen. Tilanne olisi pelastustoimen kannalta poikkeuksellinen, siihen tulee varautua, mutta menettelyn tulisi olla varsinaista annosmittauspalvelua kevyempi. Pelastustoimen ja muiden viranomaistoimijoiden sekä niihin liittyvien säteilyvaaratoimijoiden ja säteilyavustajien tulisi olla vapautettuja tämän pykälän annosmittauspalvelun vaatimuksista. Em. henkilöstön annosmittausmenettelystä voitaisiin määrätä STUK:n ohjeella.	Pelastustoimen resurssit eivät riitä harvinaisen säteilyvaaratilanteen edellyttämään monipuoliseen varautumiseen jos kaikki lain edellyttämät vaatimukset ulotetaan koskemaan pelastustoimen säteilyvaaratyöntekijöitä ja säteilyvaara-avustajia.
10.	82§ ja 83§	Ulkopuolisen työntekijän työnantajan velvollisuudet ja toiminnanharjoittajan velvollisuudet ulkopuolisen työntekijän suojelelussa. Pelastusviranomaiset ovat ydinlaitoksen alueella tapahtuvassa valvontatehtävässään osin alihankkijan työntekijän asemassa. Toiminnanharjoittajaa tulisi koskea myös tässä tapauksessa samat säännöt kuin varsinaisia alihankkijan työntekijöitä tai vuokratyöntekijöitä kohtaan.	Tietojen välittyminen ydinlaitoksen ja pelastusviranomaisorganisaation välillä tulee toimia samalla periaatteella kuin ulkopuolisen työnantajan tai alihankkijan henkilökunnan kohdalla. Toiminnanharjoittajan tulisi noudattaa viranomaisorganisaation edustajien kohdalla soveltuvin osin samaa menettelyä kuin 83§ säädetään.
11.	105§	Säteilyturvallisuuspoikkeamiin varautuminen: Toiminnanharjoittajan tulisi toimittaa säteilyturvallisuuspoikkeamien varautumissuunnitelmansa tiedoksi pelastusviranomaisille.	Pelastusviranomaisen tärkein ”instrumentti” kohteen turvallisuusasioiden seurantaan on yleensä sisäinen pelastussuunnitelma. Tiedot varautumisesta säteilyturvallisuuspoikkeamiin tulisi aina sisällyttää sisäiseen pelastussuunnitelmaan.
12.	106§	Toimet säteilyturvallisuuspoikkeamassa (sivu 119, 4 kpl): Viranomaisen pelastus- tai suojeletoimet toteutetaan pelastuslain (379/2011 – tämä on oikea säädösnumero – tekstissä on 370/2011) nojalla ja yleensä niissä on pelastuslaitos toimijana. Ehdotetaan perustelujen viimeisiä sanoja vaihdettavaksi ”...ja yleensä niitä johtaa pelastusviranomainen.” Ehdotetaan muutettavaksi lain 106§ 3 mom. kohta: ”... tekemiä pelastus- tai suojeletoimia, toiminnanharjoittajan tulee <i>osallistua niihin.</i> ” (muutettava osa kursivoitu)	Säädösnumerossa on ilmeisesti kirjoitusvirhe. Pelastusviranomainen johtaa pelastustoimintaa ja toimii useamman viranomaisen yhteistoimintatilanteessa yleisjohtajana. Pelastuslaki 379/2011 34 ja 35§. Pelastusviranomainen edellyttää, että toiminnanharjoittaja osallistuu kaikkiin mahdollisiin tavoin toimintaan, eikä pelkästään avusta siinä.
13.	108§	Säteilyvaaratilanteessa aiheutuvan altistuksen rajoittaminen: Tä-	Tämä on kommentti – ei muutosehdotus.

		män pykälän sisällön ”jalkauttaminen” tositilanteessa väestölle olisi erittäin haastavaa, eikä luultavasti tulisi täysin onnistumaan. Keski-ikäisten sateilytietämys vaikuttaa kohtuullisen vähäiseltä – sitäkin voimakkaammin voisi vaikuttaa sateilyyn liittyvät perusteettomat pelot.	
14.	109§	Suojelutoimiin osallistuvien sateilysuojelu sateilyvaaratilanteessa Pelastushenkilöstön nimeäminen sateilyvaaratyöntekijöiksi tämän pykälän tarkoittamalla tavalla – etukäteen nimetyt tehtävät – ei ole käytännössä mahdollista. Pelastushenkilöstö tulisi tässä pykälässä käsitellä omana ryhmänään, jolle ei määritellä erityisiä tehtäviä ennalta. Vapaaehtoisuus ei koskisi pelastushenkilöstön osallistumista muuten kuin poikkeuksellisissa altistusolosuhteissa.	Pelastustoimen olisi tätä pykälää noudattaakseen nimettävä koko operatiivinen henkilöstönsä ja kaikki sopimuspalokuntiansa hälytysosastojen jäsenet sateilyvaaratyöntekijöiksi – n. 5000 + 15000 hlöä. Heidän erityisiä tehtäviään sateilyvaaratilanteessa ei ole mahdollista määritellä ennakolta. Sateilyvaaratilanteen tyypilliset tehtävät voidaan ja tulee kouluttaa laajasti pelastushenkilöstölle, mutta tositilanteen epätodennäköisyydestä johtuu, ettei koulutusta voitane kovin usein kerrata. Pelastushenkilöstön voitane katsoa antaneen suostumuksensa olla mukana erilaisten onnettomuustilanteiden pelastustoiminnassa – myös sateilyvaaratilanteiden – ottaessaan työpaikan vastaan tai liittyessään sopimuspalokunnan hälytysosastoon.
15.	109§	Sateilyvaaratyöntekijöiden erityinen terveydentilan seuranta: Pelastushenkilöstö tulisi rajata sateilyvaaratyöntekijöiden erityisen terveydentilan ennakkotarkkailusta. Erityinen tarkkailu aloitettaisiin vasta mahdollisen altistuksen jälkeen.	Pelastustoimen operatiivisissa tehtävissä työskentelee n. 5000 henkilöä, vapaaehtoistoimijoita on n. 15000. Tämän henkilömäärän erityinen terveydentilan ennakkotarkkailu olisi erittäin vaikeaa ja kallista. Kaikki pelastus- tai suojelutoimissa altistuneet on otettava mukaan erityiseen terveydentilan tarkkailuun.
16.	109§	Sateilyvaara-avustajille mahdollisesti järjestettävän erityisen terveystarkkailun toteuttamisvastuun ei tulisi kohdistua pelastuslaitokseen, vaikka pelastusviranomaisen johtaisikin pelastus- tai suojelutoimintaa. Mikäli sateilyvaara-avustaja ei olisi pelastustoimen tai sopimuspalokuntien henkilöstöä, vastaisi hänen mahdollisesta erityisestä terveystarkkailustaan kotikunta/kotimakunta ensisijaisesti vahingon aiheuttajan ja toissijaisesti valtion kustannuksella – ks. 112	Mahdollisesti suurehkon sateilyvaara-avustajien joukon terveystarkkailun järjestäminen olisi pelastuslaitoksille ylivoimainen tehtävä – henkilöt edustaisivat monia elämäntilanteita ja asuisivat mahdollisesti laajalla alueella. Jo heidän monilukuisuutensa ylittäisi pelastustoimen taloudelliset ja käytännön resurssit.
17.	109§	Altistumattomien sateilyvaaratyöntekijöiden tai –avustajien omavalintaisen oikeuden erityiseen terveystarkkailuun voisi tarvittaessa korvata ko. ryhmien satunnaisotanta tai kohdennettu	Satunnais- tai kohdennetulla otannalla voitaneen saavuttaa vastaava psykologinen päämäärä kuin ehdotuksessa oleva omavalintaisuus.

		valinta, jolle otettaisiin henkilöitä mukaan erityiseen terveystarkkailuun.	
18.	110§	Koulutus säteilyvaaratilanteiden varalta: Pelastushenkilöstön koulutuksen määräaika, toteutusta tms. ei tule määritellä alan ulkopuolelta. Erityistä, pelastustoimea koskevaa direktiovaltaa ei tässä asiassa tule antaa millekään muulle taholle. Neuvoja ja opastusta otetaan varmasti mielellään vastaan. Tähän tulisi kirjata: ”Pelastustoimi vastaa henkilöstönsä kouluttamisesta säteilyvaaratilanteiden varalta”.	Pelastushenkilöstön koulutukseen kohdistuu monia paineita – tulisi pystyä huomiomaan kaikki mahdolliset ja joitain mahdollisuuksien onnettomuuksia tai vaaratilanteita. Yhdelle erityisalalle voidaan antaa resursseja vain rajoitetusti – ikävä kyllä. Mm. tästä kohdasta näkyy, ettei valmistelussa ole ollut mukana pelastustoimen edustajia.
19.	111§	Siirtyminen säteilyvaaratilanteesta vallitsevaan altistustilanteeseen: Johtovastuu tulee määritellä selkeästi eli kun pelastustoiminta päättyy pelastustoiminnanjohtajan päätökselle, tulee olla täysin selvää, kenelle kuuluu yleisjohto siihen asti kunnes siirytään vallitsevaan altistustilanteeseen.	Säteilyvaaratilanteeseen osallistuu erittäin paljon eri toimijoita hallinnon eri tasoilta – mukana on myös yrityksiä, toiminnanharjoittajia tai vapaaehtoisia. Jos toimitaan ilman yleistä tilannekuvaa ylläpitävää yleisjohtoa, ei kukaan tiedä, mitä toiset tahot ovat tehneet tai aikovat tehdä – kuin ehkä sattumalta...
20.	113§	Toissijainen huolehtimisvelvollisuus – Tämän lausunnon antaja ei pystynyt päättämään, kuka lopulta vastaisi toissijaistapauksessa kustannuksista. Pykälän 4 mom. todetaan, että STUK:lle ja Valvira:lle aiheutuvat kustannukset voidaan periä toiminnanharjoittajalta. Selvästi ei käy ilmi, kuka vastaisi STUK:n ja Valviran suunnitteleminen toimien ja ohjeiden noudattamisesta aiheutuvista kuluista – ilmeisesti kustannukset kohdistuisivat yksittäisiin kiinteistöjen omistajiin, yrityksiin, kuntiin jne. Vastuun tulisi kohdistua yhteiskunnan ylimmälle tasolle eli valtiolle.	Pykälä kaipaa selkeytystä – kuka korvaa toissijaisesti tarvittavista toimenpiteistä aiheutuvat kustannukset? Olisi kohtuutonta säilyttää kustannuksia maa-alueiden tai kiinteistöjen omistajille, tuskinpa minkään kunnankaan resurssit riittäisivät. Toissijainen kustannusvastuu kuuluu valtiolle, joka tietysti pyrkii saamaan ensisijaisen tahon vastuuseen.
21.	142§	Oikeus luovuttaa salassa pidettäviä tietoja: Lain tarkoittaman valvontaviranomaisen tulisi voida luovuttaa muitakin tietoja kuin säteilylähteiden sijaintia koskevia myös pelastusviranomaiselle salassapitovelvollisuuden estämättä, milloin tiedolla olisi ilmeisesti merkitystä pelastusviranomaisen valvontatehtävien hoidolle tai kohteen mahdolliselle pelastustoiminnalle ja/tai pelastusturvallisuudelle (=pelastustyötä tekevien turvallisuudelle). Korkea-aktiivisten säteilylähteiden kuljetuksista tulisi ehdottomasti informoida etukäteen ao. pelastusviranomaisia, joiden toimialueen kautta kuljetus tapahtuu.	Viranomaistahojen väliselle yhteistyölle ei saisi olla turhia raja-aitoja. Mikäli lain tarkoittama valvontaviranomainen katsoo tiedolla olevan merkitystä pelastustoimelle, tulisi tieto voida luovuttaa, vaikkei kyseessä olisikaan julkinen asia. Pelastusviranomaiset eivät ole tähän mennessä yleensä saaneet tietoja korkea-aktiivisten säteilylähteiden kuljetuksista. Mahdollisen liikenneonnettomuuden sattuessa tämä olisi voinut aiheuttaa pelastushenkilöstön altistumista jopa vaarallisessa määrin.
22.	143§	Virka-apu: Lain tarkoittamalla valvontaviranomaisella tulisi olla	Lain tarkoittama valvontaviranomainen (Säteilyturvakes-

		velvollisuus antaa tarvittaessa virka-apua muille viranomaisille.	kus) on keskeinen asiantuntijataho säteilyasioissa. Asiantuntemuksen ja muun mahdollisen avun tulisi olla aina tarvittaessa muiden viranomaisten käytettävissä. Virka-avun tulisi olla ”kaksisuuntainen tie”.
--	--	---	---